

**TEMATILSYN VEDRØRENDE GJENNOMFØRING AV LOV OM TILTAK MOT
HVITVASKING OG TERRORFINANSIERING MV. (HVITVASKINGSLOVEN) AV 6.
MARS 2009 NR. 11 MED TILHØRENDE FORSKRIFT****GENERELLE OBSERVASJONER*****Risikoklassifisering av kunder***

I henhold til hvitvaskingsloven § 5 skal det foretas en risikobasert kundekontroll, og rapporteringspliktige skal kunne påvise at omfanget av utførte tiltak er tilpasset den aktuelle risikoen for hvitvasking og terrorfinansiering.

Alle institusjonene i utvalget hadde ved fastsettelse av interne rutiner i henhold til hvitvaskingsloven § 23 besluttet å risikoklassifisere nye kunder gjennom implementering av systemløsning(er) som ivaretar klassifisering og verifisering av denne. De fleste institusjonene hadde valgt systemløsninger som ivaretar automatisk overvåkning av politisk eksponerte personer (PEP), som i henhold til § 15 skal underlegges forsterkede kontrolltiltak. Finanstilsynet evaluerte ikke systemløsningene som sådan som del av tematilsynene.

Det er Finanstilsynets vurdering at en institusjon ikke kan begrense forsterket kundekontroll til å omfatte kun politisk eksponerte personer. Det vises her til Finanstilsynets veiledning i rundskriv 8/2009, heretter også omtalt som hvitvaskingsrundskrivet, hvor forsterkede kontrolltiltak omtales i pkt 2.11.

Tre av bankene i utvalget har "Privat Banking (PB)" som et forretningsområde. Finanstilsynet vil peke på at PB-kunder bør vurderes underlagt forsterket kundekontroll. Finanstilsynet viser også til anbefalinger fra The Financial Action Task Force (FATF) som er gjengitt i siste avsnitt på side 28 i hvitvaskingsrundskrivet. Inspeksjonene avdekket at angjeldende banker bør innskjerpe interne retningslinjer knyttet til kontrollen av denne kundegruppen, herunder vedta interne retningslinjer om kontroll av midlers opprinnelse.

Videre vil Finanstilsynet peke på at det også er bransjer, næringer eller tilsvarende som er/kan være spesielt utsatt for hvitvasking og som derved bør underlegges forsterket kontroll. Tilsynet vil anbefale at slike eksempler fremgår av de interne rutiner som er gitt i henhold til hvitvaskingsloven § 23.

Under tematilsynet ble det foretatt stikkprøvekontroll av nye kundeforhold etablert f.o.m. 1.12.2009. Flertallet av institusjonene kunne ikke dokumentere at det var gjennomført risikoklassifisering av de utvalgte nye kundene.

Kundekontroll uten personlig oppmøte

I henhold til hvitvaskingsloven § 7 fjerde ledd kan bekreftelse av en fysisk persons identitet skje uten vedkommendes personlige fremmøte, betinget av at det fremlegges "ytterligere dokumentasjon" som bekrefter vedkommendes identitet.

De fleste institusjonene i utvalget hadde utarbeidet interne retningslinjer om forsterket kontroll dersom kundekontrollen skjer uten personlig oppmøte. I enkelte institusjoner var imidlertid ikke forsterket kontroll obligatorisk. Finanstilsynet vil påpeke at kundekontroll uten personlig oppmøte alltid krever ”ytterligere dokumentasjon” som bekrefter vedkommendes identitet, jf. Finanstilsynets rundskriv pkt. 2.9.2.

Inspeksjonene etterlot inntrykk av at institusjonene i begrenset grad vil gjennomføre kundekontroll uten personlig oppmøte.

Identifisering av reelle rettighetshavere

I henhold til hvitvaskingsloven § 8 siste ledd skal institusjonene ”registrere opplysninger som entydig identifiserer reelle rettighetshavere”. ”Reelle rettighetshavere” er definert i lovens § 2 nr. 3. Denne plikten er ikke risikobasert og omfatter således alle kundeforhold med unntak av de som fremgår av den uttømmende opplistingen i hvitvaskingsforskriften § 10 første ledd. Det vises også til nærmere omtale i Finanstilsynets rundskriv punkt 2.7.

På grunnlag av Finanstilsynets stikkprøvekontroll av et utvalg av nye kundeforhold etablert f.o.m. 1.12.2009, fremkommer det at de fleste institusjonene ikke kunne dokumentere at identiteten til reelle rettighetshavere var bekreftet som del av kontrollen av nye kunder. Finanstilsynet minner om at bekreftelse av identiteten til reelle rettighetshavere skal gjøres risikobasert, jf. lovens § 7 nr 3. og omtalen i pkt. 2.7.5 i hvitvaskingsrundskrivet.

Finanstilsynets undersøkelser viste også ulike tilnærminger til kravet om registrering av opplysninger om reelle rettighetshavere, og særlig når det gjelder hvilke undersøkelser man må gjøre for å avdekke om det finnes reelle rettighetshavere. Finanstilsynet vil på generelt grunnlag anbefale at institusjonene ber kunden gjøre rede for om det finnes reelle rettighetshavere, i tillegg til eventuell annen informasjonsinnhenting. Om nærmere undersøkelser skal gjøre, må den rapporteringspliktige avgjøre ut fra en konkret risikovurdering.

Innhenting av opplysninger om ”kundeforholdets formål og tilsiktede art”

I henhold til hvitvaskingsloven § 7 første ledd nr. 4 skal kundekontrollen omfatte innhenting av opplysninger om ”kundeforholdets formål og tilsiktede art”.

Et fåtall av de aktuelle institusjonene kunne dokumentere at angjeldende opplysninger var innhentet som del av kontrollen av et utvalg av nye kunder.

Finanstilsynet vil presisere at innhenting av opplysninger om kundeforholdets formål og art er en helt sentral del av prinsippet om å kjenne sin kunde. Registrering av slike opplysninger vil ha en viktig funksjon i forbindelse med den løpende kontrollen med kunden og kundens transaksjoner, jf. lovens § 14 om løpende oppfølging av eksisterende kundeforhold. Finanstilsynet vil også presisere at opplysningene skal baseres på informasjon fra kunden og ikke på institusjonens egne antakelser alene.

Løpende oppfølging av eksisterende kundeforhold

I henhold til hvitvaskingsloven § 14 skal rapporteringspliktige på risikobasert grunnlag løpende følge opp eksisterende kundeforhold, herunder påse at transaksjoner som den rapporteringspliktige

blir kjent med er i samsvar med den rapporteringspliktiges kjennskap til kunden og dens virksomhet. Rapporteringspliktige skal oppdatere dokumentasjon og opplysninger om kunder. Det vises her til nærmere omtale i Finanstilsynets rundskriv pkt. 2.8.

På inspeksjonstidspunktet var løpende oppfølging av kundeforhold i de aktuelle institusjonene begrenset til en generell elektronisk overvåkning av transaksjoner i overensstemmelse med tidligere hvitvaskingsregelverk, samt til rutinemessige gjennomganger av bedriftskunders låneengasjementer. Et fåtall av institusjonene hadde på inspeksjonstidspunktet vedtatt handlingsplaner for å risikoklassifisere samtlige nye kunder som er etablert etter lovens ikrafttredelse 15. april 2009.

Finanstilsynet ba om at institusjonene utarbeider handlingsplaner og vedtar tidsfrister for

- gjennomføring av risikobasert kundekontroll, herunder risikoklassifisering av samtlige kundeforhold som er etablert etter 15. april 2009,
- gjennomføring av risikobasert løpende oppfølging av eksisterende kunder, inkludert samtlige kundeforhold som er etablert før lovens ikrafttredelse.

Tredjepartskontroll og utkontraktering av kundekontrollen

Hvitvaskingsloven § 11 omhandler kundekontroll utført av tredjeparter. Finanstilsynet legger til grunn at oppbevaring av opplysninger og dokumenter knyttet til kundekontrollen også kan utkontrakteres, jf. hvitvaskingsrundskrivet pkt. 2.13.1.

Flertallet av institusjonene i utvalget hadde ikke inngått avtaler om dokumentoppbevaring hos tredjeparter. Det var hovedsakelig finansieringsselskapene som anvendte tredjeparter utenom konsern til å utføre kontroller, og kontrollene var på inspeksjonstidspunktet begrenset til å utføre legitimasjonskontroll av fysiske personer i henhold til tidligere hvitvaskingslov. Inspeksjonene avdekket at flere av gjeldende avtaler, så vel konserninterne avtaler som avtaler med øvrige tredjeparter, henviste til gammelt regelverk.

Finanstilsynet ba institusjonene ajourføre eksisterende avtaler.

Interne retningslinjer

I henhold til hvitvaskingsloven § 23 første ledd skal rapporteringspliktige ha forsvarlige interne kontroll- og kommunikasjonsrutiner som sikrer oppfyllelse av plikter etter denne lov.

Alle institusjonene som var omfattet av tematisynet hadde på inspeksjonstidspunktet utarbeidet nye retningslinjer for gjennomføring av hvitvaskingsregelverket. Finanstilsynet konstaterte generelle forbedringsmuligheter når det gjelder å tilpasse interne retningslinjer til egen virksomhet og risikoprofil.

Finanstilsynet vurderer det slik at regelverket om risikobasert kundekontroll i økende grad betinger at institusjonene utarbeider retningslinjer som er tilpasset egen virksomhet. Slike retningslinjer bør eksempelvis inneholde en oversikt over bransjer, næringer og konkrete transaksjonstyper som kan innebære høy/forhøyet risiko for hvitvasking og terrorfinansiering. Retningslinjene bør oppdateres når det vinnes mer erfaring med regelverket. Retningslinjene bør også inneholde eksempler på konkrete risikobaserte kundekontrolltiltak. Finanstilsynet vil med henvisning til Finanstilsynets brev av 30. juni 2004 til alle banker, finansieringsforetak og kredittforetak om etterlevelse av

hvitvaskingsregelverket nok en gang understreke viktigheten av at institusjonene vurderer hvitvaskingsrisiko knyttet til egen virksomhet som del av institusjonens løpende risikoanalyser.

Videre konstaterte Finanstilsynet at de interne retningslinjene i begrenset grad definerer hvordan løpende oppfølging av eksisterende kundeforhold i overensstemmelse med hvitvaskingsloven § 14 skal gjennomføres. Finanstilsynet har notert at institusjonenes rutinemessige gjennomganger av større kredittengasjementer gir muligheter for å oppdatere opplysninger om kunden og dens virksomhet. Finanstilsynet vil imidlertid peke på at engasjementsgjennomganger som ble fremlagt under inspeksjonene ikke gav tilstrekkelig informasjon til å oppfylle lovens krav om risikoklassifisering, undersøkelser av eierforhold, herunder reelle rettighetshavere samt formål og tilsiktet art ved kundeforholdet. Finanstilsynet vil også peke på institusjonenes plikt til å oppbevare opplysninger og dokumenter som benyttes i forbindelse med kundekontrollen i henhold til hvitvaskingsloven § 22.

Opplæring

I henhold til hvitvaskingsloven § 23 tredje ledd pkt 1. skal rapporteringspliktige treffe nødvendige tiltak for å sikre at ansatte og andre personer som utfører oppgaver på vegne av den rapporteringspliktige er kjent med de plikter som påligger den rapporteringspliktige etter denne lov.

Et flertall av institusjonene i utvalget hadde tatt i bruk eksternt utviklet e-læringsprogram som omhandler tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering, herunder nytt regelverk.

Finanstilsynet ba institusjonene påse at nødvendig opplæring om egne retningslinjer og systemløsninger også gjennomføres, samt at eventuelle tredjeparter som utfører kundekontrollen omfattes av institusjonens opplæringsprogram.

Internkontroll

Ingen av internrevisjonene i de aktuelle institusjonene hadde på inspeksjonstidspunktet foretatt kontroller av angjeldende institusjons gjennomføring og etterlevelse av nytt hvitvaskingsregelverk. Det nevnes at én institusjon i utvalget ikke har krav om internrevisor. I flertallet av institusjonene i utvalget avdekket stikkprøvekontrollen som Finanstilsynet gjennomførte også mangler knyttet til utført legitimasjonskontroll.

Finanstilsynet ba institusjonene skjerpe kontrollen knyttet til etterlevelsen av hvitvaskingsregelverket og at det avsettes tilstrekkelige ressurser til dette arbeidet.

Rapportering/risikovurdering

Inspeksjonene avdekket stor variasjon i kvalitet og omfang av ledelsesrapportering knyttet til hvitvaskingstiltak, herunder styrets involvering i hvitvasking som et risikoelement i institusjonen.

Finanstilsynet vil peke på den ikke ubetydelige renommérisikoen som kan knyttes til manglende etterlevelse av hvitvaskingsregelverket. Finanstilsynet ba institusjonene vurdere om etterlevelsen av regelverket med tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering bør inngå som et risikoelement i ordinær ledelsesrapportering, herunder risikorapporteringen til styret.